Poštnina plačana v gotovini. Izhaja vsak petek. Leto VIII. Št. 30.

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17
Naročnina četrtletno 15 din
za pol leta 30 din
za vse leto 60 din
Posamezne številke 1.50 din
V zamejstvo celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, dne 28. julija 1939.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17
Poštnočekovni račun:
Ljubljana št. 16.176
Rokopisov ne vračamo
Oglasi po tarifu
Tiska Zadružna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

„Izgradnja lokalne uprave“

Dr. P. razpravlja o podrobnostih svojih »osnovnih mislih naše notranje preureditve« kazuistično, ne sistematično. Vzame si določen ožji predmet, pa ga na kratko obdela. V tem oziru spominja njegov izdelek nekoliko na »ustavni načrt« zagrebške deveterice, kateremu je tudi miselno soroden; kakor smo že videli, se tudi dr. P. omejuje na **zgolj** upravno preosnovo. Sicer je dr. P. mnenja, da zahtevajo nekateri izmed njegovih predlogov spremembo sedanje ustave, vendar pa sam tudi priznava, da še v tem oziru ne misli na več kakor zgolj na spremembo VIII. oddelka ustave. Ta oddelek ustave pa se ukvarja edino-le z upravno oblastjo in njeno ureditvijo, je torej v določenih mejah samo odredba o podrobnejših upravno-tehničnih predpisih ustave. Zaradi tega vztrajamo ob stališču, da pomenijo vsi predlogi dr. P. zgolj upravno preosnovo.

Med podrobnostmi mu je prva pri srcu »lokalna uprava«, oziroma njena bodoča »izgradnja«. Pojem »lokalna uprava« nam je že star, dobro znan konjiček ne samo pri dr. P., temveč pri vseh tistih naših unitaristih, ki že 20 let vlivajo vodo širokih samouprav na rešeto centralizma in se zraven še čudijo drugim, ki trdijo, da na rešetu centralizma ne morejo obstati nikakršne samouprave. Bistvo unitaristične ureditve države namreč ni samo v tem, da je vsa država v nižjih stopnjah uprave porazdeljena na enako se glaseče organe, temveč tudi v tem, da je vsa država razdrobljena v nižjih stopnjah uprave na kar najbolj slabotne delce, torej v tem, da je vsaka druga oblast, kot osrednja, zvezana s kar najbolj zmanjšano pristojnostjo in močjo. Tej porazdelitvi upravne službe služi pojem »lokalna uprava« naravnost izvrstno. V njem se skriva določitev vsaktere splošno-upravne enote, ki je druga kot osrednja. Sem spada prav tako oblast, ki jo ima župan vaške občine kje na Pohorju, kakor tudi oblast, ki jo ima ban v Splitu.

Dr. P. razmišlja takole:

Centralistični upravni sestav je poleg upravnega aparata glavni krivec odpora in nezaupanja ljudstva nasproti državni upravi. Zato je treba ustvariti nov tip državne uprave, ki bo razbremenil osrednjo upravo in jo usposobil za vodstvo uprave, medtem ko bo »izvrševala izvrševanje« zakonov v glavnem »lokalna uprava«, t. j. ban, upravnik mesta Belgrada, okrajni glavar, načelnik mesta in predsednik občine. V banovini »zgrajeno« upravo je treba čez bana zvezati z osrednjo upravo tako, da bo ban njen predstavnik v osrednji vladi. »Lokalna uprava« ne sme imeti dvojnega tira.

*

Pri pravkar omenjenem ogrodju, ki mu dr. P. pripisuje značilnosti in razlog bodoče »izvenosrednje« državne uprave, opazimo, da nahaja dr. P. razlog odpora in nezaupanje ljudstva nasproti državni upravi v centralizmu, kakor tudi v upravnem aparatu. Naše mišljenje se razlikuje od njegovega samo glede okolnosti, da mi istimo centralizem z unitarizmom, medtem ko dela dr. P. med obema razliko, pač zaradi tega, ker je sam unitarist in ker je razlikovanje med centralizmom in unitarizmom sploh edina rešilna bilka unitaristov. Toda razlika med obema je umišljena, kvečjemu besedna igra, še celo pa v državi, ki jo sestavljajo trije ustanovni narodi. V taki državi se mora unitarizem samodejno izpačiti v centralizem celo tedaj, če bi kjerkoli na svetu našli primer razlike med njima.

Prav pa ima dr. P., ko razlikuje med centralizmom in kakovostjo upravnega aparata. Tu se mu vidi, da se je sam še šolal v avstrijski upravni službi. Avstrija je bila centralistična, navzlic temu pa je veljal njen upravni aparat za izvrstnega. In zakaj je bil res tak? Zato, ker je bilo avstrijsko uradništvo izšolano v spoštovanju načela pravnega varstva in osebne nedotakljivosti vsakogar, kakor hitro je pravni red te dve osnovni dobroti ustanovil.

Za časa Avstrije se nismo proti centralizmu borili nič manj zaradi tega, ker je bil upravni aparat izvrsten, temveč smo ga pobijali, na slovensko-drobtinčarski način sicer, navzlic temu. Zato se pa moramo čuditi, če nahajamo celo med upravnimi strokovnjaki, zrastlimi iz avstrijske upravne šole, pripadnike unitaristične misli.

Kakšen bodi bodoči tip državne uprave, nam dr. P. ne razloži. Pove nam samo namen tega tipa, in sicer namen, da naj »osrednja« uprava upravo vodi, za kar jo je treba razbremeniti od vseh izvršilnih poslov, »izvenosrednja« uprava pa naj izvršuje posle. Razlika med vodstveno in izvršilno upravo je zelo težko določljiva. Vsaka uredba ali vsak pravilnik, izdan k zakonu, je izraz izvršilne uprave; vendar pa izdajajo uredbe ali pravilnike k zakonu osrednje oblasti. Kakšna je smer, katero nakazuje v tem poglavju dr. P., utegnemo spoznati pri kakem poznejšem poglavju.

Najrazločnejše novosti nasproti sedanjemu stanju vsebuje drugi odstavek predloga dr. P. o »izgradnji lokalne uprave«. Dr. P. misli rešiti vprašanje zveze in najbrže tudi skladnosti med »osrednjo« in »izvenosrednjo« upravo tako, da bi postali bani udje osrednje vlade in zavzeli približno položaj »ministrov-krajanov«. To pobudo, ki bi »izvenosrednjo« upravo vzporedila z »osrednjo«, namesto da bi jo podredila »osrednji«, in ki bi položaj banov res precej spremenila, je povzel dr. P. bržkone iz ustave španske republike iz leta 1931. Toda ta ustava je ustava centralistične in unitaristične države, kar je španska republika tudi bila in kar je bil tudi politični razlog njenega poraza. Tam so imeli Baski in Katalonci svojo pokrajinsko »vlado« in svojega zastopnika v osrednji vladi.

Toda, če postavlja dr. P. bana v osrednjo vlado, bi že moral povedati vsaj nekoliko besedi o pristojnosti bana kot uda osrednje vlade, da bi mogli razumeti pomen banove navzočnosti v osrednji vladi. Za samo zvezo in skladnost med »osrednjo« in »izvenosrednjo« upravo utegne biti zgolj navzočnost bana pri sejah vlade ne samo premalo, temveč utegne biti celo razlog zato, da se današnji, v Belgradu koncentrirani centralizem ukorenini z dekoncentracijo — samega sebe. Tu visimo torej z razčlenitvijo njegovih misli visoko v zraku. Politični izhod iz zadane uganke bi si upali za zdaj najti samo v domnevi, da skuša dr. P. z vzporeditvijo obeh uprav na ta način, da so bani udje osrednje vlade, ustvariti videz večjega pomena bodoče »izvenosrednje« uprave in s tem prihraniti ustanovo pokrajinskih vodilnih uprav.

Dr. P. nam je znan kot odločen nasprotnik dvotirne uprave, znano nam pa ni, kako si predstavlja enotirno upravo ob vztrajanju pri unitaristični ureditvi in pri sočasni uvedbi samouprav. Oboje skupaj more obstajati samo na dvojnem tiru. Že ko našteva dr. P. organe »izvenosrednje« uprave v banu, upravniku mesta Belgrada, okrajnem glavarju, načelniku mesta in predsedniku občine, nam navaja izmenoma organe obeh tirov. Kakor hitro torej predpiše, da ta uprava ne sme biti dvotirna, se znajdemo spet pred vprašanjem, kako si zamišlja enotirnost uprave na primer v razmerju med načelnikom mesta Ljubljane in med policijskim upravnikom v Ljubljani. Po drugi strani pa se nam zdi kočljiv tudi njegov poudarek, da »izvenosrednja« uprava ne sme biti dvotirna, ker pomeni to, da bi pa »osrednja« uprava smela biti taka.

Strinjamo se z njim, da je dvotirnost javne uprave nesmiselna. Izogniti pa se ji je mogoče edino-le tako, da ne cepimo javne uprave v osrednjo in izvenosrednjo, torej navpično, temveč da celokupno javno upravo razdelimo edino-le po stopnjah vzajemnosti nad- in podrejenosti, torej vodoravno, in da je vsaka stopnja hkrati »državna« in »samoupravna«. To pa je mogoče le v zloženi, in ne v unitaristični državi. Seveda odpadejo pri taki ureditvi javne uprave, kakršno si zamišljamo, bani ali okrajni glavarji, medtem ko nas upravnik mesta Belgrada in njegova bodoča pristojnost več ne zanimata.

*

Ali je predlog dr. P. o »izgradnji lokalne uprave« združljiv z današnjo ustavo? Rešimo še to vprašanje!

Člen 82. ustave pravi, da se uprava izvršuje po banovinah, okrajih in občinah. Določnih razmejitev pristojnosti ter nad- in podrejenosti banovine, okraja ali občin nima ustava nikjer; vse to je prepuščeno redni zakonodaji. Ker člen 82. ustave ministrstev sploh ne omenja, bi bilo določilo ustave kot rojeno za »izgradnjo« take »lokalne uprave«, kakršno predlaga dr. P.

Njegova »izgradnja lokalne uprave« torej ne spada med tiste predloge, o katerih misli dr. P., da se bodo dali uresničiti le s spremembo VIII. oddelka današnje ustave, in ki bi zaradi tega prišli na dnevni red šele »v drugi fazi« preosnovnega poslovanja.

P. O.

Načela ne poznajo zlate srede

»Slovenski delavec«, glasilo slovenskega dela Jugorasa, je nazadnje dne 22. letošnjega julija odkrito priznal svoje fašistično stališče:

Ali smo, ali nismo fašisti? Odkrito odgovorjeno: Smo in nismo. Smo kolikor pomeni fašizem smisel za red in disciplino. Smo kolikor poudarja urejenost družbe, kolikor pobija zgrešeno sedanjo kapitalistično miselnost in njene revne stanove zasužnjujoči sistem. Smo, če je v tem poudarek na pridnosti, delavnosti in vztrajnosti. Smo, ker rušimo birokratizem. Smo, ko brezkompromisno zavračamo boljševizem in vsak marksizem. Smo, ker v življenje uvajamo ljubezen za delo, smisel za pošteno tekmo, čut za osebno čast in odgovornost, zavest dolžnosti poedinca do celote in obratno. Smo, ker oznanjujemo potrebo avtoritete. Smo, ker priznavamo Boga in njegovo postavo, kateri se nihče ustavljati ne sme, tudi mi sami ne.

Toda to zadnje ne velja. Prav zato nismo fašisti, ker je v tej naši odvisnosti od zadnje, končne avtoritete, od Boga, lomimo nasilje, teror, nebrzdanost, ki je lastna brezboštvu, pa naj se to pojavlja v kapitalizmu, v boljševizmu ali v fašizmu. V fašističnih gibanjih namreč končno vedno odločuje volja človeka, v našem gibanju je človek tudi na najbolj važnem mestu le upravitelj z veliko odgovornostjo. Ničesar ne sme sam, ničesar ne sme nalagati drugim, kar bi se s to odgovornostjo ne skladalo.

Menda je odveč pripominjati, da končna opredelitev nasproti fašizmu nima dejansko smisla in pomena. Zlasti če primerjamo to izjavo z raznimi Dollfussovimi in Schuschniggovimi zatrdili in deklamacijami in če pri tem vidimo, kako se z njo ujemajo. Kajti ni za fašizem odločilno stališče do kake pozitivne vere, ampak odločilno je načelo celostnosti. In to načelo zastopa ravno Jugoras povsod, a zlasti ga dosledno izjava v praksi. Volja delavca, ta jih zanima le, kolikor jih on posluša. In če je delavstvo še tako strnjeno zoper fašizem, kakor so to pokazale volitve obratnih zaupnikov v Ljubljani in Mariboru, fašizem sam se za stvar ne meni.

Mikavno bi bilo samo vprašati, komu je tisti »upravitelj z veliko odgovornostjo« dejansko odgovoren. Delavcem, ki jih zastopa, ali bolje: vla-

Modno blago

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

najugodneje pri

Peteline, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

da in iz katerega denarjev živi, ne more biti, saj ti ga ravno odklanjajo, kakor se tudi on ne meni za njihno priznanje. Torej svoji vesti? Toda znano je, da je prav vest oblastnikov čudovito raztegljiva zadeva, posebno še, če je povezana z dobro eksistenco in podobnimi koristnimi zadevami. **Dejansko** torej ni nobene prijemljive odgovornosti. In dejansko tudi tisti, ki so najbolj prizadeti, nimajo nobene priložnosti in mogočosti, da kličejo na odgovornost. Odgovornost pa, ki ji ni treba nikoli odgovarjati, splehni in pokvari navsezadnje še tiste, ki so v začetku imeli vest in čut zanjo.

Znano je, kako je prišel Dollfuss v Avstriji za državnega »upravitelja z veliko odgovornostjo«. S tem, da je prelomil prisego na ustavo, kršil zakone in s surovo silo zatrl boj avstrijskega ljudstva za pravico. Takoj ob nastopu smo mu prerokovali konec, in če smo se v čem motili, tedaj samo v tem, da njegovega konca nismo tako hitro pričakovali. Kajti ljudstvo, ki še ni čisto pokvarjeno in izmaličeno v hlapčevstvu in hinavstvu, se bo ob izberi zmeraj odločilo za odkritost in zoper hinavščino. Tako se je tudi zgodilo, in nemško ljudstvo, ko je bilo že postavljeno pred izbero, se je odločilo za Hitlerja in zoper Dollfussovega naslednika. Kdor ni bil slep, je ta preustroj javnega mnenja v Avstriji lahko opazoval že prav od začetka Dollfussovih dni.

In bojimo se, da bo konec slovaških fašističnih poskusov komaj kaj boljši, če se slovaški narod o pravem času ne otrese svojih vsiljenih skrbnikov, o katerih je sarajevski nadškof Šarić že letošnjega januarja izrekel svoje temne, zle slutnje.

Demokracija in fašizem predstavljata dvoje načel, med načeli pa ni nikoli nobene »zlate sredine«, ki govori »Slovenski delavec« na drugem mestu o njej. Demokracija ima obilo nasprotnikov, ker je pa vendarle težko v vsej javnosti in vpričo ljudstva samega govoriti zoper oblast in vlado prav tega ljudstva, zato skušajo napraviti nekateri fašizem užiten s praznimi besedami kakor avtoritarna demokracija in podobnimi. Toda demokracija je samo ena in nobenih prilastkov ji ni treba. Prav kakor je resnica samo ena in bi zato ne prenašala prilastkov kakor prava ali avtoritarna.

Delovanje nacionalnega človeka

Prav posebno nacionalno poglavje v naši povojni zgodovini je Nedeljković. Milorad Nedeljković, sedaj upokojeni ravnatelj Poštne hranilnice. Skoraj ne mine dan, da ne bi listi prinesli kakšne nove njegove dogodivščine. Nedeljković je smel govoriti o amputaciji Hrvaške, nekaj, česar ni nikoli dejal ne Radić ne Maček, da o naših podložniško skromnih in v ponižnosti izurjenih »voditeljih« niti ne rečemo besede. Pa se mu ni nič zgodilo, a Slovenci in Hrvatje, ki so bili zoper centralizem, za resnično narodno samoupravo, so bili zapirani in kaznovani, pehani po ječah in konfinacijah.

Tednik »Nova riječ«, glasilo hrvaških samostojnih demokratov, je poskusilo podati v svoji zadnji številki pod naslovom »Poslovanje Milorada Nedeljkovića« podobo tega človeka. Takele reči beremo o njem:

Nešteto spisov je pri pristojnih oblastvih, ki govore o Nedeljkovićevih zlorabah, in ki seveda niso nikoli prišli do tega, da bi bili rešeni. Tako se na primer v neki predočbi, ki jo je podal prometni šef osrednje blagajne Poštne hranilnice v Belgradu g. Šešelj še osebno bivšemu finančnemu ministru Letici, govori med drugim tudi o tem, kako je Nedeljković sodeloval kot skrivni družnik pri izdaji »Spiska lastnikov čekovnih računov« in je za to prejel 45.000 dinarjev, medtem ko so morali podpisovati prejemna potrdila za ta denar neki višji uradniki Poštne hranilnice (petero oddelnih šefov), ki so izdelali ta »Spisek«.

Za odloke o oceni podrejenih uradnikov je zahteval denar, čeprav je bil po zakonu zavezan, da jih izda. Od imenovanega Šešlja je zahteval 22.000 dinarjev za neki odlok, pa ni bil še poklican ne za to ne za podobna dejanja na odgovornost. Državno imetje je porabljal za zasebne namene, kakor na primer državne avtomobile. Po Šešljevi predočbi je imel za svojo družino dva državna avtomobila, celo dva državna služitelja je imel v svoji vili in podobno. Državo je oškodoval z navideznimi ali nepotrebnimi potovanji doma in v zamejstvu, zlasti zaradi bivanja na svetovnih letoviščih. Tako je nekoč potoval po Bližnjem vzhodu čez Solun in Kairo v Jaffo in Jeruzalem, pa je natvezil ministru, da je to potovanje baje bilo potrebno zaradi poslovnih zvez s palestinskimi bankami. Nedeljković pa o tem potovanju niti dolžnega uradnega poročila ni predložil.

Po Poštni hranilnici je posredoval na borzi in dvigal tečaj obveznic vojne škode, ki so jih prav takrat Stojadinović, Nedeljković in drugi v velikih množinah nakupovali v zamejstvu, pri čemer so zaslužili mnogo milijonov. Podobno je delal tudi na zagrebški borzi. Na Dedinju si je dal zidati vilo po istem podjetniku, ki je zidal poslopje Poštne hranilnice v Belgradu. Temu podjetniku so bila nekajkrat odobrena razna »dodatna dela«. »Nova riječ« zahteva vestno preiskavo, ki da bo odkrila prave čudeže.

Nedeljković je osnoval znamenito »Agrarno misel«. Pisarna tega »gibanja« in uredništvo njegovega lista je bilo v uradnih prostorih Poštne hranilnice. Pri tej »misli« so morale delati desetine državnih uradnikov in uradnic med uradnimi urami. Uradniki Poštne hranilnice so morali agitirati za to »gibanje« po deželi, pri čemer so obetali kmetom kredite od Poštne hranilnice in Privilegirane agrarne banke, v katere upravi je tudi sedel Nedeljković. To »Agrarno misel«, ki jo je vzdrževal s Poštno hranilnico, je pa Nedeljković v nekem javnem govoru sam oznamenoval za čisto srbsko organizacijo.

»Nova riječ« navaja še nekatere značilne poteze iz Nedeljkovićevega zasebnega življenja, ki jih zaradi pomanjkanja časa in prostora ne bomo navajali, ki so pa seveda v popolnem soglasju z ostalim njegovim »delovanjem«.

Ta podoba iz nevesele nacionalne dobe bi pa ne bila popolna, če ne bi še omenili, da je tudi »Jutro« prineslo vsebino tega sestavka iz »Nove riječi«. Tisto »Jutro«, ki ima danes, v opoziciji, čuda tenek posluh za take reči in ki bi se s takimi novicami očitno hotelo otresti krivde za podobne »zadeve«.

Tu pa moramo najprej povedati, da je Nedeljković kar najpristnejši plod jugoslovenstva in njegovega centralizma. Ob samoupravi, pravi in popolni narodni samoupravi Slovencev in Hrvatov bi tak človek sploh nikoli ne bil mogel splavati na površje, in sicer tem manj, ker bi se brez slovenskega in hrvaškega denarja Poštna hranilnica v Belgradu sploh ne bila mogla nikoli razviti, kaj še, da bi si bila mogla postavljati stomilijonske palače. Razen tega bi pa v tem primeru Srbi sami pač bolj pazili na **svoj** denar.

Drugič pa je treba ugotoviti, da se Nedeljkovićevo »delovanje«« pri Poštni hranilnici ni začelo morebiti šele z dr. Stojadinovićem, kateremu bi ga rado obesilo »Jutro« na vrat. Ne, že ob prihodu Živkovića je bilo Nedeljkovićevo delo v polnem razmahu, in že tedaj je deževalo pritožb gospodarskih in drugih krogov. Zakaj so imeli jugosloveni iz JNS takrat zamašena ušesa? Živković bi bil vendar prav tako lahko pognal Nedeljkovića z njegovega mesta, kakor je to storil sedaj Cvetković. Pa ga ni, kajti Nedeljković je bil jugosloven, to se pravi velikosrb, in takemu je dovoljeno vse, on sme biti celo srbski separatist, pa se mu nič ne zgodi, samo za Slovence in Hrvate nosi tak očitek znamenje izdajalstva na sebi.

Končamo pa to poročilo v upanju, da se zoper Nedeljkovića takoj uvede kazenska preiskava. Če je resnična samo desetina očitkov, ki so mu jih zalučali zadnje tedne v obraz, tedaj spada v zapor. Ne pa da bi navsezadnje še vlekel velikansko pokojnino, ki si jo je že sam kot generalni ravnatelj določil. To je potrebno, če naj se vrne ljudstvu vera v javno poštenost, ki so mu jo jugosloveni prav korenito omajali.

Opazovalec

Ob mednarodnem kongresu Kristusa Kralja

Ta teden se zbirajo v Ljubljani množice slovenskega ljudstva, prišlo je pa že in bo še tudi veliko število zastopnikov tujih narodnosti. Od teh bo mnogo kulturnih in znanstvenih ljudi.

Kongres Kristusa Kralja ima velik nravstven pomen. Če bi zavladala nravnost, ki jo je učil Kristus med evropskimi narodi, bi izginile krivice, ki se gode posameznikom in narodom in bi močnejši ne zatirali slabejših. Mali narodi bi živeli svobodno življenje in človečnost bi odločala med posamezniki, razredi in stanovi ter ljudstvi in narodi. Vsako resnično etično gibanje, posebno če gre čez meje posameznih narodov in držav in zavzema mednarodni značaj, je za male narode velikega pomena, posebno pa še za slovenski narod zaradi njegove zemljepisne lege in političnih razmer. Dolžnost vsakega resničnega Slovenca je, da sodeluje pri velikih mednarodnih gibanjih, ki imajo visoke, plemenite, nravstvene cilje in namen, poboljšati moralo Evrope in sveta. Kdor izmed nas se uveljavi v velikih mednarodnih gibanjih, ki se prizadevajo, da bi se uveljavila v svetu pravičnost in najvišja načela nravnosti, stori s tem tudi za slovenstvo zaslužno dejanje, če nastopa pri tem kot Slovenec in poudarja, kjer je mogoče, svoj rod. Kristusov nauk in izročilo sta podstava vse zahodno-evropske kulture, katere del je tudi slovenska duhovnost. Ta nauk je pa treba resnično poglobiti med evropskimi narodi, ki jih uničuje materializem, in ga je treba v vsej čistosti podajati in izvajati, brez vsakih primesi, ki nimajo z visokimi nravstvenimi cilji nobene zveze. Slovenstvo je mogoče v resnici rešiti in poklicati k vstajenju le, ko bo Evropa pripoznala pravičnost, človečnost in spoštovanje zatiranih za podlago vsega bitja in nehanja.

Na kongres Kristusa Kralja pride tudi kot papežev legat poljski primas kardinal Hlond, ki pozna in ceni slovenski narod.

Slovenci tako malo storimo za propagando v zamejstvu, da nas skoraj ne pozna, kdor prav slučajno ne najde zanimanja za naš narod. Ob tej priliki nas bodo spoznali mnogi, ki bi nas drugače gotovo ne. Slovenski voditelji kongresa lahko ob tej priliki vrše tudi eminentno narodno delo.

Narodno dolžnost imamo tudi vsi drugi dobri Slovenci, da to priložnost izkoristimo, da informacije o sebi razširimo in poglobimo, ker je to važnejše kot marsikakšno drugo narodno delo. Jasno je, da pred gosti ne gre kazati naših domačih slovenskih sporov in prepirov. Ljubljana je slovenska prestolnica in njeno srce. Vsa Ljubljana se mora zavedati, da imamo odlične goste med seboj, da je torej neizogibno potrebno temu primerno obnašanje. Slovenci imamo med drugimi tudi to lastnost, da se pred tujci in gosti ne skušamo pokazati boljše kot smo, ampak se zelo radi pokažemo še precej slabše. Glejmo, da se to ne zgodi.

Ali bomo Slovenci izumrli?

V 28. številki od 9. julija tega leta »Nedelje«, tednika za versko življenje, na strani 445., je napisan pod gornjim naslovom obupen članek, ki prinaša številke o padanju rojstev v Sloveniji in prihaja do zaključka, da je življenjska bilanca Slovenije pasivna.

Ne vem, koliko smo že brali podobnih jeremijad, vem pa, da so bile vse te naslovljene na tiste, ki tega padanja rojstev niso niti zakrivili, niti so imeli kdaj koli bodisi duhovno ali posvetno oblast v svojih rokah. Člankar pravi, da se je še leta 1921. rodilo v Sloveniji na 1000 prebivalcev 30,2 otrok, leta 1937. pa samo še 22,5, tedaj: padlo je število novorojencev od 33.000 na 26.000.

Kje so vzroki?

Od leta 1921. do 1937. se je izselilo iz Slovenije okoli 50.000 ljudi in to fizično in dušno krepkih ljudi, v južne kraje države, kjer so se večinoma pomešali med ondotno prebivalstvo in po veliki večini postali izgubljeni za — slovenski narod. Na naše izseljence na jugu pride letno do dva tisoč otrok potomstva, za katere se v Sloveniji živa duša ne briga. Od časa do časa se oglasi doli pri njih kak mlad kandidat, da položi izpit svojega javnega delovanja (ki ga usposobi, da zleze na kako višje mesto) s kakim predavanjem o narodno-obrambnem delu, nihče pa se ne spomni, da bi v Slovenijo poklical te otroke na počitnice na stroške tiste Slovenije, ki ima vsakega Slovenca izven Slovenije kot dobrodošel objekt podpiranja papirnatega materiala najrazličnejših knjižnih založb tamkaj v Sloveniji. Tem Slovencem tu doli pa je treba v prvi vrsti **pravilnega razumevanja njihovih potreb** in dejavne skrbi za njihovo potomstvo.

Toliko poslancev imamo in smo jih že imeli, pa se še nihče v dvajsetih letih ni spomnil, da bi s pomočjo ugodnosti, ki mu jih daje položaj, skušal organizirati naše izseljence na jugu države in povsod tamkaj, kjer žive izven slovenskih mej v tej državi. Naši ljudje so slabše socialno zavarovani kot pa cigani, za katere še pri sodiščih velja njihovo pokolenje kot olajšujoča okolnost. Kdor bo dal na razpolago sredstva in sploh omogočil slovensko strokovno organizacijo naših Slovencev, raztresenih po vseh krajih naše države, ta bo storil velikansko delo za naš tlačeni narod.

Ako bi vsak naš narodni poslanec itd. dal mesečno v počitniški sklad za slovenske otroke, izven Slovenije rojene, ki niti več dobro slovenski ne znajo, nekaj sto dinarjev, bi moglo dva tisoč slovenskih otrok prebiti celo velike počitnice do-

ma v Sloveniji, kjer bi se jim moglo nadomestiti za vse leto po tečajih tisto, kar med letom ne dobe. In to bi bilo treba kar takoj začeti, če je res volja tu za narodnoobrambno delo. Vse drugo je frazarjenje, katerega poslušajo Slovenci izven Slovenije že polnih dvajset let.

Za našo mladino izven Slovenije se mora najti taka duhovna vez, ki jih bo vezala tudi med šolskim letom. To bi moral biti poseben mladinski obzornik samo za te otroke, ki bi jim stalno klical v spomin vrline njihovega naroda. Ta obzornik bi moral vzgajati našo mladino v pionirje, mostiščarje naših bodočih pokolenj na jugu.

Za naše slovensko delavstvo na jugu se nihče ne briga. Nikomur ne pride na misel, da bi tudi ono bilo potrebno vsaj enkrat na leto, da se za kakih deset dni naužije svežega zraka naših planin in osveži spomine svoje mladosti. Nikomur! In kaj bi bilo za to potrebno? Četrtinska, če že ne brezplačna vožnja in kakih 100.000 dinarjev (za pijačo Slovenija veliko žrtvuje, za uvožene pudre, šminke in vonjave prav tako), ki bi jih bilo treba zbrati med brati tamkaj v Sloveniji, če bi bila beseda res tudi meso postala.

Kaj bi govorili! Saj ni vredno.

Srb, poštenjak, ki zavzema visok položaj, mi je rekel: »Če bi imel moč, na nobeno mesto, ki je količkaj važno, ne bi postavil ljudi, ki niso očetje številnih otrok.«

Najbrž bi socialna skrb za naše ljudi bila drugače dejavna kot je, ko bi bili vsi tisti, ki imajo moč v svojih rokah, družinski očetje!

To bi mogli reči tudi za naše narodnoobrambno delo: ko bi tisti, katerim je zaupana ta naloga, okusili na lastni koži življenje naših izseljencev, bi bilo to narodnoobrambno delo videti precej drugačno.

— XY —

Naša železniška stiska

Te dni je izšla zanimiva knjižica »Spopolnjevanje našega železniškega prometa«.* Spisal jo je inž. Stanislav Roglič. Napisana je bila glede na sestavek inž. Nikola Djurića v mesečniku »Naš saobraćaj«. Pisatelju je zlasti potisnilo pero v roke prepričanje, »da smo Slovenci doslej veliko premalo sodelovali pri razpletu prometnih vprašanj in da je to glavni vzrok velikih nedostatkov v naši prometni tehniki«, kar utegne še »postati usodno za vse narodovo življenje«.

Pisatelj obravnava najprej osnovne zahteve prometa: varnost, brzino in udobnost. Tem zahtevam ustrezajo naše železnice le deloma: pomanjkljivi material, preobremenjenost slovenskih železničarjev, slabo oporno zidovje in drugi sestavni deli spodnjega ustroja. Številke: v Sloveniji pride na vsak kilometer proge 392.000 potniških kilometrov, državna povprečnost pa znaša 298.000. Slovenske železnice presegajo torej državno povprečnost za 31%. Zaradi neprimernih lokomotiv se porabi na leto za okroglo 30 milijonov dinarjev premoga preveč.

Po prevratu se je naredilo sicer mnogo novih prog, toda skoraj vse v Srbiji. Tako se dela še zmeraj. Zdaj se dela okoli 1000 km novih prog, od teh odpade na Slovenijo malota 47 km. Pred letom 1918. se je naredilo v Sloveniji povprečno 16 km novih prog na leto, po tem letu pa povprečno komaj 3 km. Slovenske železnice dajejo vsako leto okoli 40%, to je 150 do 200 milijonov dinarjev za potrebe drugih pokrajin.

Pravilno poudarja pisatelj: razmeroma lahko je proge kjerkoli delati, težko pa je najti prometne odjemalce. Teh je tam najmanj, kjer se trosi največ denarja za nove proge in njihno vzdrževanje. Številke: v Sloveniji znašajo dohodki na 1 km proge 350.000 dinarjev, v Belgradu 148.000! Ponekod, pa ne v Sloveniji, imajo železnice bolj za socialno kakor prometno ustanovo in nastavljajo ljudi brez ozira na prometne potrebe. Zato so pa pri nas ljudje preobremenjeni. Na primer: v Sloveniji so znašali l. 1937. dohodki na 1 uslužbenca 42.000 dinarjev, v Belgradu 22.000 dinarjev! V Ljubljani je znašalo število natovorjenih vagonov v istem letu 276 povprečno na 1 km proge, v Belgradu 136! Pisatelj navaja dalje primere o dohodkih in izdatkih lokalnih prog Ljubljana—Kamnik in Skoplje—Ohrid s priključki. Podatki so tako zgovorni sami zase, da jih ponatiskujemo:

Proga	Dohodki	Izdatki	Prebitek	Izguba
	v dinarjih			
Ljubljana—Kamnik	11,850.000	3,650.000	8,200.000	—
Skoplje—Ohrid s priključki	5,500.000	13,000.000	—	7,500.000

Iz tega pregleda se vidi, da je proga Ljubljana—Kamnik visoko aktivna, ker daje od svojih kosmatih dohodkov 70% čistega dobička. Proga Skoplje—Ohrid je nasprotno zelo pasivna; njena izguba znaša 140% in jo je treba kriti od drugod.

Podatki za progo Ljubljana—Kamnik so vzeti iz revije »Naš saobraćaj« štev. 1. iz leta 1939., podatki za progo Skoplje—Ohrid pa so izračunani na podlagi podatkov v »Statistiki jugoslovanskih železnic za leto 1936«.

Značilno za aktivnost in pasivnost teh prog je tudi, če njihne dohodke in izdatke preračunamo na 1 km proge. Dotični pregled da sledečo sliko:

Proga	Dolžina proge v km	Dohodki	Izdatki
		v dinarjih na 1 km	
Ljubljana—Kamnik	24	494.000	152.000
Skoplje—Ohrid s priključki	276	19.900	47.100

Proga Ljubljana—Kamnik je torej specifično 25 krat močneje izrabljena kot proga Skoplje—Ohrid, kar jasno pove, da je izkoriščanje in rentabilnost kake železnice odvisna od gospodarske razvitosti dotične pokrajine in od življenjske ravni prebivalcev.

Naj bo dovolj! Vsak, ki se hoče poučiti o naši prometni politiki v znamenju jugoslovenstva in centralizma, naj bi to knjižico prebral. In samo do enega zaključka more priti: da je samo v popolni finančni samoupravi mogoča resnična rešitev naše stiske. Prometne, pa tudi druge.

* Naroča se pri Oblastnem odboru jugoslovanskih narodnih železničarje in brodarjev v Ljubljani, Masarykova cesta 14 za 8 dinarjev.

Domači tujski promet

Tujski promet z gorskimi in morskimi letovišči in zdravilišči računa seveda najprej na to, da ga podpro s številnim obiskom v prvi vrsti domači ljudje. Razmišljanja o tem so dovedla »Trgovski list« do tega, da je ob misli na to, kakšne velikanske prednosti uživa Belgrad kot prestolnica naše države, bodisi zaradi položaja centralistične ureditve države sploh, bodisi zaradi dejanskih velikih državnih podpor, ugotovil, da ima prav zaradi tega tako mesto tudi temu primerne obveznosti. Ena izmed takih obveznosti naj bi bila ta, da bi se prebivalci državne prestolnice tudi zavedali svoje dolžnosti pri podpiranju domačega tujskega prometa, da obiskujejo torej naša domača letovišča in zdravilišča. Letos je bilo namreč prebivalcem v državni prestolnici izdanih približno petnajst tisoč potnih listov kot še nikdar poprej, iz česar sledi, da vedno večje število teh ljudi preživlja svoje počitnice v tujini. To seveda ni prav, že iz razloga ne, če se pomisli na lahkomiselno trošenje denarja v tujini, ki se tega še prav posebej zaveda in omejuje tem bolj podobne izdatke. Če naši ljudje dolžnosti, ki jo jim nalaga čas in narodne obveznosti, nočejo spoznati, potem bi jih morala državna oblast prisiliti k temu s tem, da omeji izdajanje potnih listov za samo zabavna poletna potovanja v tujino. Izvajanja lista so seveda prav zanimiva, posebno kolikor se dotikajo take narodne desorganizacije in nezavednosti. Prav malo pa je primeren prostor takih izvajanj, ker jih tisti, ki se jih tičejo, čisto gotovo ne bodo brali. Še manj bi jih upoštevali, če bi jih brali, kajti v današnjih časih je na narodno zavednost prav malo možno pozivati, še posebej v takem kraju, kjer je kupčija v največjem razvoju in kupčija podlaga vsega, tudi komodnih, priložnostnih in stalnih potovanj v tujino. Zato se nam skoraj zdi, da hoče človek govoriti tudi o dolžnostih naših najbližjih, slovenskih ljudi. Zato bi bilo potrebno, da bi zvedeli za podatke o potovanjih v tujino tudi za tiste naše ljudi, ki nekaj tehtajo in veljajo, o narodnih dolžnostih, kakor jih je razvijal »Trgovski list«, pa še niso razmišljali.

O nacionalizaciji

Vsak se bo še spomnil, kakšno reklamo so delali lani za Jugočelik, veliko železno industrijo v Bosni. Stojadinović se je dal takrat slaviti kot rešitelj »nacionalne« industrije. A kakor vsaka zadeva s tem prilastkom je bila tudi ta tiste zvrsti, ki jo poznamo izza vseh slavnih »nacionalizacij« po vojni pri nas. Zdi se skoraj, da je bila nacionalizacija krinka, pod katero se je sprav-

---

Janez Kocmur:

Brez naslova

(Nadaljevanje.)

Ko je šlo po shodu za to, da se ugotovi in razglasi, koliko jih je priseglo neomajno zvestobo do smrti in čez, je pripomnil izveden časnikarski števec s sramežljivo rdečico na obrazu, da najmanj — 15.000. Mislil se je prikupiti gospodu voditelju, pa se je urezal. »Kaj?« ga je začudeno pogledal Stojadinović. »Zapišite sto tisoč...« Slovenski časnikar pije dalmatinca in je vampe s parmezanom, gospod Stojadinović je bil pa v Ameriki, kjer jedo kačje zrezke in znajo narediti iz muhe slona. Kdor ima oči in zna gledati, naj pogleda, pa bo videl, da se je naučil Stojadinović tega posla korenito, da je naredil razen sebe še mnogo drugih za slone.

In se je zgodilo, da je naslednji dan poročalo »Jutro« hočeš nočeš moraš o 100.000 zborovalcih, ki da so urnebesno vzklikali svojemu »vodji« in ga tako rekoč poljubljali. Menda ga ni, ki ne bi verjel na besedo, da se je krohotala vsa Ljubljana nerodni potegavščini. To pot ne na račun »Jutra«. Pa po tihem seveda; kajti glasen smeh bi tedaj pomenil drzno izzivanje tivariziranih načel. Raca je pa vendarle preveč smrdela, da je odrezal opoldan »Slovenski dom« najneužitnejši kos in znižal njeno težo na samo 30.000 glav.

Med 8000 poslušalci je bilo najmanj polovica radovednežev in takih, ki se radi pokažejo, če je količkaj upanja, da bo kaj obresti. To pa še ne pomeni, da sicer shod ni bil prirejen po preizkušenem vzorcu Živković-Uzunović-Jevtićevem.

Primer je poučen iz več razlogov. Tak način poročanja je najprimernejši, zbuditi v bralcu dvom v resničnost tudi drugih poročil. Sicer je že od nekdaj v navadi, da se lastne prireditve precenjujejo, druge pa malijo; ali količkaj dostojen poročevalec ima kljub temu neko mero, preko katere mu brani najosnovnejša čast. Narediti iz ene 12 oseb, iz 8 tisoč poslušalcev 100.000 manifestantov, je pa vendarle preveč.

Časnikar je bil tu seveda samo slabotno orodje v rokah, recimo, oblastnika, ki je zaradi takih načinov, recimo spet — doigral. Slon je spet muha. Enim poči struna prej, če jo preveč napenjajo; ponižnejša komparzerija brenka nanjo do konca predstave.

Če se bralcu prikazuje kot črno nekaj, kar vidi na lastne oči, da je belo — kaj si more misliti šele o poročilih iz tujega sveta, kamor ne seže njegov pogled? Lažniku se tudi resnica ne verjame. V največ primerih ima bralec prav, da dvomi. Tudi je prav, če je včasi laž debela, da jo lahko otiplje še slepec. Tako se lažnik razkrinka sam.

Najvišja avtoriteta bi morala biti vsem resnica. Zdi se pa, da zametujejo to načelo najbolj tisti, ki bi jim morala biti resnica izhodišče vsega. Gnusno je gledati take ljudi, kako se hihitajo in tleskajo po stegnih, češ: Pa smo jih!, kadar se jim zdi, da se jim je laž posebno posrečila.

Avtoriteta, ki ne sloni na resnici, ni nobena avtoriteta. Avtoriteta na lažni osnovi tudi ne more izvajati pravice. Telesnost nikoli in nikjer ne more nadomestiti umskih razlogov; nasprotno, ona izpodkopava osnove še lažni avtoriteti, ki se zruši prej ali slej sama v sebi, pa naj jo podzidavajo s čimer koli in kakor koli.

Recept za prirejanje navdušenih manifestacij nezadovoljnih množic je sicer že star, uporabljati na debelo in tako rekoč uradno so ga začeli pa šele za Živkovića. Njegovi nasledniki so ga prevzeli kot dediščino, ravnajoč z njo po zgledu svetopisemskega moža, ki zaupanih mu talentov ni zakopal v zemljo, temveč jih je upravljal, da so se pomnožili.

Tedaj so jela prihajati povelja: »Jutri to in to uro vsi na postajo... Predstojniki oddelkov na peron, drugi pred postajno poslopje... Obleka svečana, za peron črna in cilinder... Ki jih bo manjkalo, bodo odgovarjali disciplinsko...«

Koga bodo sprejemali, ni vedel nihče, pa tudi ni bilo važno; tehtal je le delopust. Pomembni gospodje so skromni, pa svojih potovanj ne obešajo na veliki zvon. Zanje se izve navadno šele pozneje. Ni jim po volji, da jih sprejemajo na sleherni postaji s slavoloki, zastavo in trombami. Slabi časi narekujejo varčnost, ljudstvo naj se ne odteguje koristnemu delu.

Za vse dobro in koristno vneti predstojniki, posebno tisti s praznimi gumbnicami, so velevali uslužbencem v urad kakor sicer. Tu so jih razpostavili na hodniku, skrbno pregledujoč slehernega s kraguljimi očmi. Tak dan so morale biti vse pričeske na desno. Očetovskim besedam o tem, kar se naj zgodi, močno podobnim tistim iz šolskih telovadnic, so vselej še sledila navodila za obnašanje, da ne bo spogledovanja. Potem so jih odpeljali po dva in dva kakor k cepljenju koz.

Prihajali so tudi kmetje in kmetice v narodnih nošah, nikdar in nikjer videnih; še v najstarejših knjigah ne. Spredaj župan, zadaj pisar, ob straneh možje v kroju. Neko društvo je preložilo občni zbor in prikorakalo razvrščeno po pivskih omizjih. Prvi so bili na mestu staroupokojenci, na obrazu žarek upanja; rečeno jim je bilo namreč, da se bliža ura odrešitve. Polnoštevilno sta bila zastopana tudi kegljaški in pipčarski klub. Pevsko društvo »Dromlja« je prišlo celo z zastavo. Mestece s komaj 6000 prebivalci je tako postavilo na noge kakih 400 mož.

Med temi možmi se je prerivalo za čuda tujih obrazov, neznanih še celo krčmarjem, ki vendar poznajo vse. Nekdo je zatrjeval, da jih je videl ponoči pripeljati se v zastrtih kamionih. Sosed njegov, ki je bil pa že zaprt in mu zato ne gre posebna vera, je pa šepetal nekaj še bolj skrivnostnega. Tako je ostala uganka nerešena.

Ob prihodu vlaka so zavihrali cilindri, v plešah so se zazrcalili oblaki, pod nebo je zagrmel urnebesni Hurraaa! Godba je zaigrala nekakšno koračnico po napevu: Oj ta soldaški boben... Od podeželske godbe, sestavljene iz rokodelskih pomočnikov in kmečkih fantov, se ne more zahtevati kakšne simfonije. Sicer se pa visokemu prišlecu lahko natvezi, če bi slučajno vprašal, da je to nova koračnica brez besed nalašč zanj, le da je intonirana na staro melodijo.

Izhod pri salonskem vozu so obstopili gospodje z raznimi gasilskimi in športnimi znamenji v gumbnicah; starejša, ne več sodobna, so pustili doma v skrinjah. Globoko priklanjanje in stiskanje rok. Zanosno govorjene besede so tonile v trkanju železniških voz in puhanju parnega stroja; slišati je bilo le nekaj o izrednem počaščenju mesta in večni zvestobi. Sicer so pa bili vsi go-

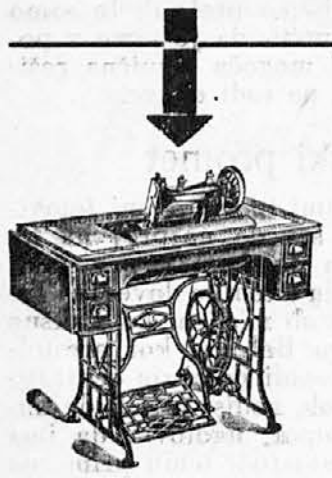

Najboljše šivalne stroje

ADLER

za dom in obrt ter posamezne dele ter kolesa kupite pri

PETELINC

LJUBLJANA

za vodo, blizu Prešernov. spomenika

Večletno jamstvo! — Pouk v umetnem vezenju brezplačen

ljalo naše narodno premoženje v tuje roke. Pri tem pa seveda radi priznamo, da je bila vsaka »nacionalizacija« za marsikaterega nacionalista zelo koristna stvar. In zato ne bo nihče iznenaden, ki bere v zagrebški »Novi riječi:

Poskus, da se železna ruda predeluje pri nas doma, kakor na primer pojačanje proizvodnje v Zenici in ustanovitev velikega industrijskega podjetja »Jugočelik«, je bilo v bistvu samo pesek v oči brez trajnih gospodarskih nasledkov, ki je moral služiti režimu Milana Stojadinović, da paradira z njim kot z nekakim domačim podjetjem, a dejansko so v glavnem angažirani tujci s svojim kapitalom. Sicer pa služi kot preskrbovališče za propadle politike.

To je pač naravni in zato neizogibni nasledek vsake »nacionalne« zadeve pri nas. Kadar človek bere ali sliši, da se nekaj nacionalnega dela ali giblje, zmeraj ga obhaja zla slutnja: nekaj slabega je na poti. Zlasti pa nekaj neslovenskega in protislovenskega. Že v časih nacionalnih nemškutarjev je bilo tako. Ni čuda, če so nacionalci tudi besedo naroden zatajili. Kajti »naroden« je zmeraj zaznamoval človeka, ki dela nesebično, zastonj. Nacionalni človek dela za dnevnice, tantieme, zarado.

V tem je razloček. In ni ga mostu med njima.

Hrvaški gospodarski svet

O akciji, ki jo vodijo hrvaški gospodarski ljudje, da osamosvoje svoje gospodarstvo in mu pripravijo podlago za boljši nadaljnji razvoj, piše končno tudi »Trgovski list«, glasilo slovenskih gospodarskih krogov. V sestavku pripominja, da bodo najbrž nekateri sprejeli vest o ustanavljanju hrvaškega gospodarskega sveta neprijazno, češ da bi se s tem cepile sile jugoslovanskega gospodarstva, in da bodo celo govorili o nekem gospodarskem separatizmu. Te pomisleke list zavrača in poudarja, da bi do ustanovitve hrvaškega gospodarskega sveta najbrž sploh ne bilo prišlo, če bi se pri nas spoštovali zakoni tako, kakor bi se morali. Kajti po ustavi bi že morali davno imeti gospodarski svet, pa ga še danes nimamo. Prav zato bi bilo ustanovitev hrvaškega gospodarskega sveta pozdraviti, ker bo gotovo v skladu s hrvaškimi gospodarskimi koristmi, medtem ko bi bil gospodarski svet po ustavi gotovo centralističen in bi z njim gospodarstvu ne bilo pomagano. List sklepa, da bodo hrvaškemu podobne gospodarske svete ustanovili tudi druge pokrajine. Ti sveti naj bi se združili v enem vsedržavnem gospodarskem svetu, ki pa seveda ne bo niti v službi centralizma niti ne bo terišče za birokrate. Taka izvajanja slovenskega gospodarskega lista nas morejo zanimati, dasi bi seveda želeli, da bi se že kedaj začeli meniti tudi o gospodarskem svetu, ki naj bi zastopal koristi Slovenije, in sploh o gospodarski organizaciji pri nas, ki na žalost ni taka, da bi bilo mogoče spregovoriti o nji same pohvalne besede. Vendar sodimo, da je napredek že v tem, če se piše vsaj o hrvaškem gospodarskem svetu in če se vendar kedaj obsoja imaginarni centralistični gospodarski svet.

Britanski vseevropski odbor

Dne 22. junija t. l. je bil v britanskem parlamentu ustanovljen odbor »Vseevropske zveze« in izvoljen je bil za predsednika Duff Cooper. Sklical je zborovanje L. S. Amery, bivši angleški kolonialni minister. V odboru so znameniti britanski politiki, gospodarji in časnikarji, zraven L. S. Amery-ja, Sir Edwarda Grigga, Harolda Nicolsona tudi urednik »Timesa« Kennedy, izdajatelj »News Letters« Stephen King-Hall, izdajatelj »News Chronicle« W. Layton itd. Doslej se Anglija ni uradno udeleževala vseevropskega gibanja in v Angliji ni nobene vseevropske organizacije, čeprav so se posamezni znameniti možje kot na primer L. S. Amery zanimali za vseevropsko gibanje Coudenhove-Calergije. Kakor vse kaže, bo pa odslej stopil britanski odbor »Vseevropske zveze« na čelo vseevropskega gibanja in sodelovali bodo vplivni angleški politiki in časnikarji s pripadniki vseevropske misli na evropski celini. Značilno je, da je prevzel vodstvo vseevropskega gibanja v Angliji in s tem v britanskem imperiju Duff Cooper. Duff Cooper je bil do septembra lanskega leta, ko je zaradi dogodkov na Češkoslovaškem grozila vojna, prvi lord angleške admiralitete, to je britanski vojnomornariški minister in je mobiliziral angleško mornarico zaradi nemških groženj. Duff Cooper je pa odstopil, ker je sklenil Clamberlain monakovski dogovor, ker se ni ujemal s Chamberlainom in je vnaprej slutil, kakšni bodo nasledki dogovora v Monakovem. Nato je imel Duff Cooper v angleškem parlamentu znamenit govor 3. oktobra 1938, v katerem je nastopil zoper takratno angleško mnenje, ki je slavilo Chamberlaina, češ da je preprečil vojno. Odložil je eno izmed najmogočnejših služb sveta, ker mu je bila vest več kot pa kariera in je dokazal, da je tudi še v 20. stoletju v Evropi državnik, ki ne stoji za velikimi državniki starih Grkov in Rimljanov in ki veruje v ideale, značajnost, čast in pogum.

Mali zapiski

Bolnišnica iz zdravstvenega fonda

V narodnem zdravstvenem fondu se je zdaj nabralo že toliko denarja, da se bo začelo lahko zidati. 20. tega meseca je bila seja načelnikov splošne državne bolnišnice v Belgradu, pri kateri je bil navzoč tudi minister za socialno politiko Miloje Rajaković. Sklenilo se je, da se sezida iz tega fonda velika državna bolnišnica v Belgradu.

Skrb za zdravstvo

Ob času potovanj naj tu omenim še eno potovanje, ki so ga, kakor smo brali v naših listih, priredili nekateri naši zdravniki na povabilo tovarne zdravil, ki se je pred nedolgim preselila iz Karlovca v Zagreb. Ob tej priliki so si naši zdravniki ogledali tudi razne zdravstvene ustanove v Zagrebu in bili polni hvale o njih, posebno če so jih primerjali s podobnimi ustanovami v Ljubljani. Hvaležni jim moramo biti, da so se sploh spomnili na Ljubljano. Pri nas se namreč nihče več ne zgane, da bi zahteval izpopolnitev naših bolnišnic, ki spadajo v stari vek pred vojno. Ne mislite, da se je položaj v naših bolnišnicah kakor koli bitno izpremenil — ne, samo pozabili smo na mizerijo naših zdravstvenih ustanov, ne govorimo več o tem in smo zadovoljni s tem, kar imamo, pa četudi napredujejo vasi na jugu v vsem bolj, kot naše glavno mesto.

Vabila poletnim popotnikom

Mnogo je načinov, s katerimi skušajo vse države dvigniti svoj tujski promet. Besedila so skoraj ista, sem in tja na razne načine spremenjena. Pri oglasu, ki ga v zadnjem času beremo tudi v slovenskih listih, naj opozori čudni naslov oglaševalca: Njemački saobraćajni **biro** v Beogradu in Njemački saobraćajni **ured** v Zagrebu. Ni da bi človek lomil kopja in premišljeval, v čem naj bi se ta dva urada ločila med seboj, prezreti pa te ne more, da o **uradu** ni prav nobene besede. Vsekakor je temu tujskemu prometu dovolj, da ima pri nas svoje urede in biroje, za urad v Ljubljani mu ni mar. Če bi ne oglaševal v slovenskih listih, bi mu to mirno pustili.

Plevel

V Zagrebu hočejo popolnoma preosnovati JRZ. V ta namen bodo izvedli po boljševiškem zgledu »čistko«, in sicer tako, da se bo moral vsak dosedanji ud na novo vpisati v stranko. Nato bo sklican nov občni zbor, ki bo imel za nalogo, podpirati sedanjo vlado.

Dosedanji udje zagrebške JRZ so bili namreč po veliki večini Stojadinovićevi pripadniki. To je tudi čisto naravno, kajti pravi Hrvatje so zbrani v Hrvaški kmečki stranki razen nekaj še bolj radikalnih, in tako se je zbralo v JRZ pod Stojadinovićevim režimom samo nekaj takih, ki so mogli od Stojadinovića nekaj pričakovati in dobiti. Zdaj so na mah brez kompasa, še posebno, ker se Cvetković pogaja z dr. Mačkom in so jim tako popolnoma spodrezane korenine. »Naprej ne vem, nazaj ne smem!« Po »čistki« bodo ostali v stranki najbrž samo še zagrebški Srbi in nekaj odvisnih ljudi.

Poraba papirja

Po porabi papirja v neki državi sklepajo preučevalci splošnih razmer deloma na kulturno stopnjo dotičnega naroda, deloma pa na različne druge pogoje, v katerih žive razni narodi. Po podatkih, ki smo jih brali v časnikih v nemškem jeziku, je v Nemčiji znašala v predvojnih letih poraba na eno osebo okoli 20 kg, v povojnih letih pred nastopom hitlerjevske oblasti 28 kg, v letu 1936. že 31 kg, lani pa celo 35 kg prav tako na eno osebo. Znani so bili podatki o padcu nemške literarne produkcije v zadnjih letih. Po gornjih številkah pa ne bi bilo tako, ako seveda ne upoštevamo, da se mora uporabiti dobršen del uporabljenega papirja za namene, ki nimajo zveze s knjištvom, kakor so propagandne potrebščine, razne karte itd. Razumljivo je zato, da skušajo Nemci porabo papirja zmanjšati, vendar za zdaj še ni znano, da-li bo to šlo na račun knjižne produkcije.

Težak položaj Anglije

Anglija se je v Tientsinu dejansko vdala japonskim zahtevam. O angleškem težkem stališču piše švicarski dnevnik »National Zeitung«:

Anglija je, kakor rečeno, v nesrečnem položaju. Če ostane trdna, bi utegnila biti od danes do jutri zapletena v kar najbolj nezaželeno daljnovzhodno vojno, ki bi prevrnila trudoma doseženo ravnotežje sil v Evropi; če odneha, tedaj likvidira očitno svoj položaj v Vzhodni Aziji. Zopet kedaj morajo Britanci drago plačevati za stare napake. Anglija, ki se je za japonske zasedbe Mandžurije spogledovala z obnovo stare britansko-japonske zveze in trpela napad na Kitajsko med papirnatimi ugovori, postaja zdaj žrtev razmer, ki jih je pomagala sama ustvariti. To je morebiti tudi nauk za Evropo.

Objave VIII. Mariborskega tedna

Nad 200 kmetov in kmetic iz Bele Krajine, Slovenskih goric, Ptujskega polja in Prekmurja v **originalnih narodnih nošah** z originalnimi godbami bo nastopilo pod vodstvom znanega strokovnjaka F. Marolta na **največji prireditvi** letošnjega VIII. Mariborskega **tedna**, na velikem Festivalu slovenskih narodnih **običajev, dne 5.** in 6. avgusta. Prikazali bodo večinoma že pozabljene slovenske narodne plese, obrede, igrokaze itd. Prireditev vzbuja povsod tako veliko zanimanje, da se napovedujejo celo že posebni vlaki. Voznina bo na vseh železnicah polovična.

Razstave VIII. Mariborskega tedna od 5. do 13. avgusta bodo pokazale vse največje industrijske panoge slovenskega Podravja, izdelke vseh vrst obrtnikov in vajencev, pridelke vinogradnikov, 20 let slovenskega gledališča v Mariboru, narodno-obrambno delo na severovzhodu, tujski promet, gostinstvo, skavtizem, sport, vezenine, male živali, trgovsko blago itd., itd. Od 1. do 17. avgusta polovična voznina po železnicah.

Zabavne prireditve VIII. Mariborskega tedna od 5. do 13. avgusta bodo presegle vse dosedanje. Poskrbljeno je stalno za koncerte, vesele gledališke in kabaretne nastope, sportne prireditve in tekme, atrakcije vseh vrst in zabave na velikem, povečanem prostoru. VIII. Mariborski teden bo nudil zabavo starim in mladim, tujcem in domačinom, ženskam in moškim od jutra do večera.

Za bivanje obiskovalcev VIII. Mariborskega tedna od 5. do 13. avgusta v Mariboru je poskrbljeno vsestransko v hotelih, javnih prenočiščih in zasebnih stanovanjih. Vsak obiskovalec bo našel sobo ali posteljo po svoji želji in po najsolidnejših cenah. Prav tako je poskrbljeno za najboljšo hrano in pijačo. Nudila se bo najboljša prilika za kopanje na Mariborskem otoku in izlete, po železnicah pa bo od 1. do 17. avgusta polovična voznina.

---

vori napisani in so jih uro kasneje prinesle posebne izdaje listov.

Poročilo, namenjeno samo za »notranjo uporabo«, se je glasilo: »Poverljivo... Na železničkoj stanici sakupilo se je oko 500 lica; od toga po prilici 250 nameštenika sviju branže i penzioneri, u drugo seljaci iz okolnih sela, nešto gradjana te putnici, koji su čekali na vlak... Kaplar Pero Cvilibratić.«

Radio je pa razglasil: »Danes je prispel v Kozje brdo voditelj novega gibanja (napovedovalka je rekla v naglici »miganja«) gospod Tadija Zjajvuk. Da pride, se je zvedelo šele pet minut pred prihodom vlaka; kljub temu je prihitelo na postajo najmanj petnajst tisoč ljudi. Velikansko navdušenje. Ganljivo je bilo videti, kako matere dvigajo svoje otroke, da vidijo velikega moža. Tako sprejema narod svojega ljubljenca. Vse mesto je v zastavah, po ulicah valove goste množice, neprestano vzklikajoč svojemu vodji. V hotel Pri bradati kozi, kjer se je nastanil visoki gost, prihajajo številne deputacije...«

Oj, te deputacije, te so poglavje za sebe. Slovenci jih poznamo še iz predvojnih časov, pa nam zanje ni treba recepta od drugih. Podajale so si kljuke druga drugi že v Bleiweisovih časih. Izražale so globoko hvaležnost in podložniško vdanost; prinašale so šopke in lavorjeve vence, imenovanja za častne predsednike pogrebnih bratovščin in gasilskih društev, diplome o izvolitvi za častne meščane in občane. Eno najimenitnejših odposlanstev je bilo tisto 31. januarja 1917, o katerem pravi Šuklje, da je poslala mala vojvodina Kranjska na Dunaj »celo trumo«. Če je bilo Šukljetu pičlih 30 mož cela truma, kaj bi bil šele rekel, če bi bil odpeljal cel vlak?! Mož je bil pač preskromen in premalo demokrat.

Demokratična doba zahteva celo vojsko, da se pozna, ko stopa po ulicah. Tudi ravnava je demokratična. V sobo stopi, ne da bi potrkal, kdor koli. Široko se vstopi na sredo in reče s povzdignjenim glasom: »Zavej se, o človek, dobrot, ki jih uživaš... spoznavaj, o človek, svojo dolžnost« in tako dalje. In še reče: »Opasaj, o človek, svoja ledja, vzemi tukaj vozovnico in dva ‚kovača', pa hodi za menoj...« (Dalje prihodnjič.)

Vsak zaveden Slovenec naj bo naročnik „Slovenije"!

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.